

Don Quijote e un om al Muntelui. Aproape zeu când recrează lumea după legea iluziilor sale. Dar mă întreb în ce măsură n-ar trebui să-i recunoaştem un rol mult mai important lui Sancho Panza, pus în umbră de silueta măreaţă şi mizerabilă a Cavalerului Tristei Figuri. Dacă Don Quijote este un nebun frumos şi eroic, Sancho Panza este capabil să-şi asume lucid o iluzie. Don Quijote vede monştri malefici în locul morilor de vânt şi se avântă împotriva acestor monştri; vede un coif de aur în locul unui biet lighean de bărbier şi castele în locul hanurilor. El se comportă *normal* în nebunia lui, acţiunile sale sunt ilogice numai pentru luciditatea noastră care vede altceva decât el şi de aceea vehemenţa iluziei ne tulbură urmărindu-l cum se îndreaptă cu un strigăt eroic de luptă împotriva unei banale mori de vânt. Scutierul lui Don Quijote vede însă ceea ce vedem şi noi, mori de vânt, hanuri sordide, el vede realitatea aşa cum este, n-o reinventează, şi totuşi participă la aventură, nu râde de iluziile stăpânului său, dimpotrivă, după o primă uimire, îl admiră şi-l urmează. Iată măreţia lui Sancho. El participă la iluzie conştient de jocul său. O lume plină de cavaleri rătăcitori ca Don Quijote ar fi absurdă şi clinică. În schimb, viaţa are nevoie de scutieri ca Sancho Panza. El e primul care şi-a ridicat glasul în apărarea lui Don Quijote. Nu-l dispreţuiţi pe acest senior al iluziei, pare să spună Sancho. El vede astfel, pentru că

noi avem nevoie să privim câteodată lumea prin ochii lui. Și tot pe el să-l răstignim de o moară de vânt?... Constat în această dimineață că afecțiunea mea pentru Don Quijote o datorez în mare măsură scutierului său...

Am recitit câteva pagini din Heraclit. Într-adevăr, nu ne putem scălda de două ori în același râu. Nici marea care se leagănă acum lenevoasă nu e aceeași mare de azi-noapte. Însă inima își cere drepturile. Dacă n-aș crede în bățile ei totul mi s-ar părea fără sens. E un risc în orice bucurie, dar sunt hotărât să mi-l asum. Când eram copil și mă jignea cineva mă apăram printr-un joc ciudat și înfricoșător. Mă uitam la el cu tristețe și mi-l închipuiam mort. Nu era acest joc bizar o încercare instinctivă de a învăța indiferența? În sinea mea eram convins că oamenii treceau prea grăbiți pe lângă cimitirul înconjurat cu brazi, de unde florile răspândeau un miros pătrunzător de plantă îmbibată de soare. După ani de zile trebuie să recunosc că am eșuat în toate jocurile de-a nepăsarea. Chiar și acum, nu pot să trec peste amănuntul că, după ce și-a scris opera retras ca un pustnic pe munte, Heraclit a coborât și și-a depus-o în templul zeiței Artemis. Zeii nu există, declară acolo Heraclit pustiind Muntele. Statuile lor nu sunt decât bucăți de piatră cu care n-are rost să discuți. Dacă vrem neapărat un zeu, n-avem decât să-i dăm acest nume focului care curge de la flacără

la cenușă și iarăși mai departe... La lumina focului lui Heraclit, omul rămâne singur ca înaintea sfinxului.

Câmpia își dezvăluie astfel obrazul trecător. Ea hrănește, dar se deschide să primească și mormintele. Nimeni nu va fi îngropat între iluzii pe munte. Acolo rămâne stânca singură în ploaie, ca un zeu virtual. Dacă va izbuti cineva, lovind-o cu o daltă, s-o facă să suradă, va deveni chiar zeu, un zeu cu orbitele goale întoarse spre neant... În tablourile Renașterii florentine, chiparoșii pâlpâie ca o flacără sub un cer care amintește puritatea marmurilor grecești. Nu voi găsi, probabil, un simbol mai bun pentru a spune că focul furat de Prometeu a ars totdeauna jos, în partea care ne deosebește de zei, care moare și speră, care se teme și ridică piramide, care suferă și iubește. Heraclit și-a scris opera uitându-se, desigur, continuu spre câmpie... Cum să stea la masă Icar și să se culce cu aripi? Dacă ar renunța să mai zboare, ar încerca să scape de ele. Însă înlăuntrul său strălucește Muntele. Și într-o zi va zbura. Numai că nimeni nu poate râvni să urce Muntele trădând câmpia. Această câmpie care ne hrănește și pe care o simț în sângele ațipit de căldura dimineții. Tot ce-aș putea îmbrățișa, ca adevăr, îi aparține. Sirenele cântă ca zeii pe înălțimile Muntelui; într-un cer gol, dar nu zeii mă preocupă; fără un munte, câmpia s-ar mulțumi să-și satisfacă pasiunile, n-ar ridica piramide, și nici sfînși

cu ochii împăienjeniți de nisip, însă ea singură ne îngăduie să strivim între brațe o fericire concretă și să lăsăm un răspuns după noi. Totul în jur se referă cu prisosință la faptul că n-am visa nemurirea dacă n-am iubi viața. Și chiar dacă grecii au inventat sfinxul pentru a sărbători victoria asupra lui, iar în viață nu decurge totul ca în mitologie, Oedip a dat pe muntele Phikion singurul răspuns posibil. Căci există o datorie mult mai dificilă și mai importantă decât aceea de a înfrunța cu demnitate moartea; aceea de a întâmpina cu demnitate viața.

În câmpie deci, cu fața la munte, cultivând grâul, strugurii și întorcând din când în când privirea spre crestele acoperite de zăpezile eterne ale singurătății. Anteu nu-l contestă pe Icar, dar e necesar să știu că fericirea e altceva decât absența nefericirii. Coborâșul ne-a despuiat de nemurire însă și de infinita ei ambiguitate. Și iată-mă plin de o bucurie avară pentru tot ceea ce îmi dăruie și mie această primăvară expansivă. Întreaga coastă strălucește în fața valurilor care astăzi au mlădieri de felină...

În grecește, Prometeu înseamnă „pre-văzător”. Nu s-ar zice, din fericire, că și-a respectat numele. Ceea ce s-a întâmplat pe munte, unde Zeus a trimis un vultur să-i devore ficatul, dovedește nu numai că titanul a furat focul de la zei, dar că merita să-l fure.

Ceea ce impune la Prometeu este disprețul său față de zei. Așa cum la arbuștii prăfoși de pe dâmbul din spatele casei impune faptul că nu iau culoarea pietrei. Pedepsit de zei, „pentru că a iubit prea mult oamenii”, cum zice Eschil, titanul trebuia să știe că amnezia are aspectul stâncii; și că măreția lui stă în curajul de a-și înfrunța, cu același orgoliu cu care a furat focul, greața dure-roasă pe care o simte în timp ce vulturul îi sfâșie carnea. Să nu ne lăsăm derutați de reprezentările antice în care Prometeu aproape ignoră vulturul. Sculptorii clasici, ne lămurește Lessing, erau convinși că strigătele trebuie reduse la suspine ca să se evite o impresie dezagreabilă. Adevăratul Prometeu suferă înfricoșător, singur pe o stâncă șiroind de soare, amintindu-și cum

s-au petrecut lucrurile, mai întâi la împărțirea unui animal sacrificat unde el, titanul, l-a mâniat pe Zeus rezervându-i partea cea mai rea, apoi celelalte; focul, care este pentru el ceea ce era sfînxul pentru Oedip, punctul unde viața i s-a schimbat esențial, căpătând un sens la care va raporta apoi totul... Singur într-o beție de lumină, de albastru și să nu poți să uiți, să nu poți să ierți, să deschizi ochii doar pentru a privi sumbru cerul, să deschizi buzele doar pentru a murmura că nimeni nu poate fi egalul zeilor decât după ce-a disprețuit frica și și-a contemplat mâinile, toate acestea cer, firește, un înțeles mai adânc ca să aibă dreptul la glorie. Prometeu se crispează pentru a nu urla, dar mai ales pentru a nu regreta pricina suferinței sale. Îl doare carnea sfâșiată de vultur, iar aceasta e cea mai vie dovadă a focului furat de la zei. Vorbele lui sunt din ce în ce mai limpezi, pe măsură ce ghearele vulturului îl fac să strivească de durere cuvintele...

(...Acest vultur e dovada libertății mele în fața cerului. El îmi scurmă ficatul, dar ceea ce urmărește Zeus este să-mi ucidă memoria, să mă facă să uit că am furat focul și l-am dat oamenilor. Zeii știu că oamenii nu vor putea păstra focul decât câtă vreme vor ține minte orgoliul gestului meu. De aceea ar vrea să mă asemăn cu stâncă de care sunt legat. Vulturul mă ține însă treaz. Mă face să sufăr și mă împiedică să capăt nepăsarea